

VAN DE REDACTIE

U heeft een Baerne in handen die – naar wij hopen – u enige momenten van leesplezier zal geven. De redactie heeft er naar gestreefd weer een gevarieerd nummer maken. Het is het laatste nummer geweest waaraan Gerard Brouwer als redacteur zijn bijdrage heeft geleverd. Al geruime tijd hield de gedachte om te stoppen hem bezig. De komende jaren wil Gerard vullen met zaken in het persoonlijk vlak. Zaken die – zoals hij zelf zegt – als gevolg van het werk voor de Historische Kring Baerne al jarenlang vooruit zijn geschoven.

Het was een moeilijke beslissing, want het tijdschrift - aan de wieg waarvan Gerard in 1976 heeft gestaan - ligt hem na aan het hart. Van een gestencil blaadje is Baerne geworden tot een volwaardig tijdschrift. Naar de mening van Gerard – en hij staat in die mening niet alleen - één van de beste in het Gooi en het Eemland. Het was hem een genoegen daaraan te kunnen meewerken.

De redactie heeft na het vertrek van Tineke Biemans en het overlijden van Jaap Kruidenier en Hans Bronkhorst enige tijd zwaar geleund op de kennis en kunde van Gerard. Maar met de komst van twee nieuwe redacteurs acht hij nu het juiste moment gekomen om afscheid te nemen. Gerard heeft tien jaar van de redactie deel uitgemaakt.

De redactie van Baerne was voor Gerard meer dan alleen een redactie: hij, Jaap Kruidenier, Hans Bronkhorst, Frits Booy en Arie Twigt vormden een hechte vriendenclub waaruit iedereen heel veel inspiratie putte. Mede om die reden is Baerne geworden tot wat het nu is. We betreuren de beslissing van Gerard, maar kunnen tegelijkertijd niets anders doen dan zijn besluit respecteren. Dank, Gerard, voor de inzet die je voor de Historische Kring in het algemeen en het tijdschrift in het bijzonder hebt getoond.

De redactie

INHOUD

Het Nonnenland: een vergeten stukje hoogveen pag. 2

Mondharmonicavereniging Exelcior zestig jaar oud geworden pag. 7

Van boezelaars naar hippe jurkes pag. 13

Boekenrubriek pag. 24

Grensgevallen: villa's Naaldwijk en Landzicht pag. 25

Verenigingsnieuws pag. 30

voorzijde omslag: The Chromonicats

HET NONNENLAND: EEN STUKJE VERGETEN HOOGVEEN

De weg van Maartensdijk naar Soest gaat bij de afslag naar Lage Vuursche over van Dorpsweg in Embranchementweg. Ongeveer driehonderd meter voor het einde van laatstgenoemde weg ligt aan de linkerhand een rechthoekig bouw- en graslandgebied van zo'n veertig hectare, waarvan dertig hectare eigendom is van Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer was niet tevreden over het gebied, dat bekend staat als het Nonnenland.

Door: W.F. Alleijn

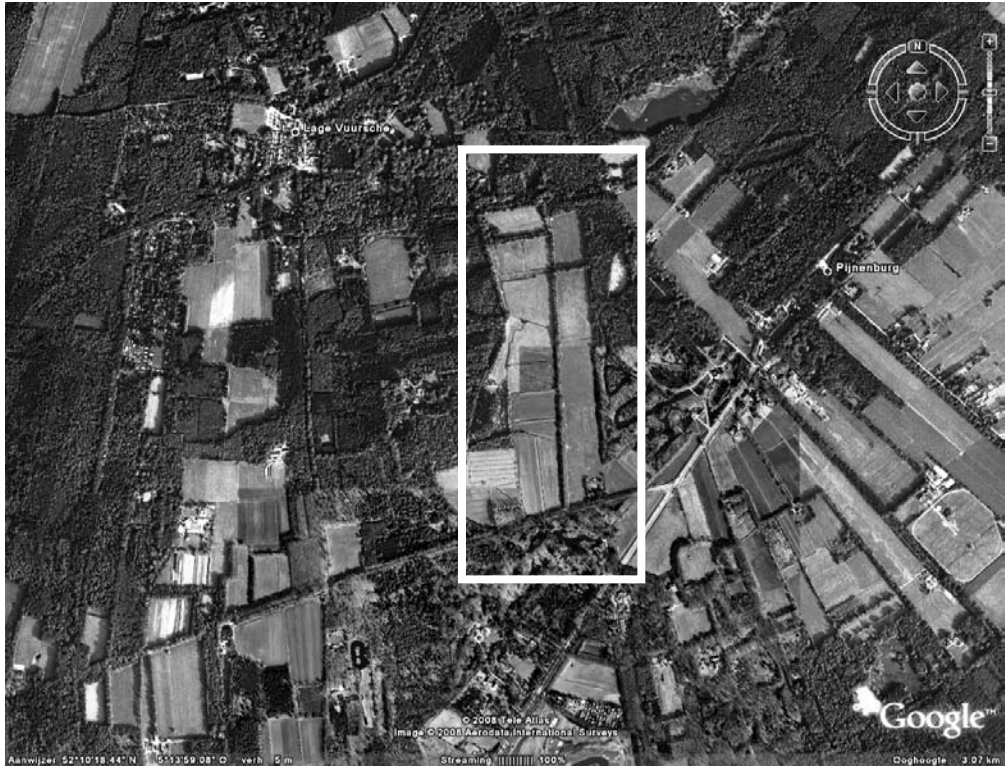
Probleem met het Nonnenland was dat dit van oorsprong natte gebied snel aan het verdrogen was omdat de sloten het water te snel afvoerden. De bosopzichter stelde mij de vraag: 'Heb jij ideeën over dat poldertje?' In het begin keek ik er vooral naar met een ecologische (beroeps)blik van een landschapsarchitect. In de huur- en pachtcontracten is opgenomen dat de boeren geen onkruidbestrijdingsmiddelen mogen gebruiken. Daardoor kleuren de weilanden in het voorjaar eerst geel van de paardebloemen en boterbloemen en vervolgens paars van de pinksterbloemen. Doordat ook de sloten schoon water bergen zijn de slootkanten rijk ontwikkeld. Verder leven er bruine, groene en heikikkers en niet te vergeten ringslangen.

Mijn belangstelling werd op een gegeven ogenblik gewekt door een restant van een beek van zo'n tweehonderd meter lang. De oudste topografische kaarten (uit 1830) lieten hetzelfde beekrestant zien, maar hoe de gehele beek eruit had gezien was niet duidelijk. Op

goed geluk ben ik naar het Rijksarchief in Utrecht gegaan. Daar is een kaart van dat gebied aanwezig uit 1640: 'Nieuwe Caert van de doorgravinge die staat te geschieden beginnende van de stad Utrecht tot in de rivier de Eem en vandaar tot in de Zuyderzee volgens het bestek hiervan voor Defensie gemaakt'. Deze voorgenomen doorgraving loopt pal langs ons 'poldertje' en komt uit op de Pijnenburger Grift die al in 1398 is gegraven voor de afvoer van turf uit het Soesterveen. De kaart toont ook twee nonnegroepen. Een nonnegroep is een gegraven wetering en werd later een 'wijk' genoemd. Om een lang verhaal kort te maken: we hebben een oude hoogveenontginning herontdekt van ongeveer 1640 die via een nonnegroep afwatert op de Pijnenburger Grift.

Reconstructie

Met die wetenschap en met behulp van andere oude kaarten en beschrijvingen is geprobeerd de geschiedenis van het gebied te reconstrueren.

Aan de noordzijde ligt op de rand van de hogere gronden de 300 Roedenlaan. Aan weerszijden van deze weg zijn vermoedelijk al in de dertiende eeuw bossen ontgonnen tot bouwland. De twee meest noordelijke percelen van het Nonnenland zijn omgeven door hakhout. De grond is hier opgehoogd met zestig centimeter plaggen en mest, een zogeheten esdek. Het gebied zal zijn ontgonnen vanuit de plaats waar ook nu nog een boerderij staat, al is die pas in 1838 opnieuw opgebouwd. Ten zuiden van de beide percelen is

het natter. Daar groeide hoogveen begroeid met bos en kronkelde een klein stroompje. Dit stroompje is anno 1997 nog grotendeels in het veld te herkennen. De bodemkaart geeft hier nog 'beekerdgrond' aan. Zelfs nu wijst de beekbegeleidende beplanting nog op een stromende beek met enige invloed van mineraalhoudend kwelwater. Er staan nog altijd hoog opgaande 'beekelen', wilde zoete kersen en een enkele veldiep. Met deze veldkenmerken zijn twee oude beeklopen teruggevonden.

Nonnenland en nonnegroep

Omstreeks 1640 is gestart met de ontginning van dit veengebied. Het recht op ontvening berustte bij het Nonnenklooster in Oostbroek (De Bilt). Vandaar dat dit gebied eerst Nonnenveen werd genoemd en later Nonnenland. De twee nonnegroepen (de naam is dus geen afgeleide van het Oostbroekse Nonnenklooster) worden gegraven en daarlangs wordt een pad aangelegd. Over de nonnegroepen en de Pijnenburger Grift wordt met pramen de turf afgevoerd. Het moet een periode van grote bedrijvigheid geweest zijn. Aan de Embranchementsweg werd een taveerne gebouwd genaamd 'Den Dolder' waar de veenarbeiders en de

praamschippers hun zuurverdiende centen konden stukslaan. Van de voormalige taveerne resteren tegenwoordig nog de fundamenten. Zou het mogelijk zijn dat gebouw te reconstrueren?

Het pad langs de oostelijke nonnegroep dat van de Embranchementsweg naar de 300 Roedenlaan loopt, krijgt ook een naam 'Dolderse Laantje'. Deze naam staat op geen enkele topografische kaart maar is ruim driehonderd jaar onder de bevolking van Lage Vuursche bewaard gebleven. De westelijke nonnegroep wordt op een kaart van 1696 aangeduid als 'Nonne groep rooyende op den tooren van Seyst'. Dit lijkt aan te geven dat je in die tijd vanaf het Nonnenland over de heide kijkend de oude kerk van Zeist kon zien.

Buitenplaatsen

Bij de hoogveenontginningen in de negentiende eeuw en later wordt de half verteerde bovenlaag van het veen, de zogeheten bolster, opzijgezet en na het afsteken van de turf, opnieuw uitgestrooid om de bouwvoor te verrijken. Dat is met het Nonnenveen waarschijnlijk niet gebeurd. Het gebied zal teruggegeven zijn aan de natuur: heidegrond die in de zomer voldoende droog was om te begrazen met schapen en in de winter gebrekkig water afvoerde via de nonnegroep en de beekrestanten.

Met de opkomst van de omringende buitenplaatsen tekende zich een nieuwe ontwikkeling af. Drakestein en Pijnenburg waren er al in de zestiende eeuw. Zij zijn op een kaart van 1792 grotendeels

bebost. De terreinen waarop zich Prins Hendriksoord en Venwoude bevinden, bestonden nog uit heide. Toen vervolgens Prins Hendriksoord werd gebouwd en de vijvers werden aangelegd, is een van de beken uit het Nonnenland onder de Embranchementsweg doorgevoerd om de vijver van deze buitenplaats te voeden. Hier ligt vandaag de dag, verborgen in de rododendrons, nog altijd een oude overloop gemarkeerd met zwurfkeien.

Opnieuw ontgonnen

Op een kaart van 1795 blijkt dat de

bebossing van 'De Vuurst' is opgerukt tot het Nonnenland, ongeveer tot de Vuurster wetering. Daar bevinden zich nog steeds enkele oude eiken die stammen uit deze periode en dus minimaal 210 jaar oud zijn. In die periode moet ook het afgegraven hoogveen van het Nonnenland opnieuw zijn ontgonnen. Onder 'Dorpsgerechten van Gerecht Zeist 1806-1811' is sprake van een koopconditie over een 'hofstede waarvan de getimmerte voor lange tijd zijn geamoveerd met 7 morgen veens daarentrent gelegen aan den Nonneland van 't Vrouweklooster tot Drakesteijn'.

In die periode zal ook het afgegraven hoogveen van het Nonnenland opnieuw zijn ontgonnen. Er zijn bij afgravingswerkzaamheden in 2004 brede ploegsporen ontdekt. Toen de bovenlaag ten dele was afgegraven, kwamen veel scherpen van aardewerk tevoorschijn. Enkele 'schatgravers' hebben in 2004 met detectors vondsten gedaan. Het betrof een dikke zilveren nairing (ca.1820), een bezemstuiver (1764) en nog verschillende muntjes, pijpjes, een tweetal maatgewichtjes en kogels. Deze vondsten wijzen op opgebrachte stadscompost. In die periode zal ook de ontwatering weer zijn geïntensiveerd. Daarna gebeurt er niet veel tot in 1926 het laatste stuk van de Embranchementsweg dat langs het hoofdgebouw van Prins Hendriksoord liep, rechtdoor werd getrokken. De oude weg ligt er overigens ook nog altijd.

Nieuwe ontwikkeling

Toen in 1997 voor het eerst weer eens naar het gebied werd omgekeken, was het naamloos. Met behulp van de historische gegevens heeft het weer een identiteit gekregen met als trefwoorden: hoogveenontginning, Nonnenland, nonnegroep, taveerne Den Dolder, Dolderse brug, overloop. Met het beekrestant als uitgangspunt is de loop van twee beekjes die door het gebied liepen, teruggevonden en deels gereconstrueerd. In 2004, toen het waterschap Vallei en Eem en Staatsbosbeheer met behulp van provinciale subsidie de waterstand veertig centimeter opvoerden, kon de reconstructie van de beken

worden meegenomen. De kenmerkende landschappelijke openheid van het hoogveenlandschap wordt inmiddels hersteld door het verwijderen van bos. Daarbij wordt dankbaar gebruik gemaakt van de hulp van de vrijwilligers van de Vereniging Hart voor Groen Maartensdijk-Hollandsche Rading. Het agrarisch grondgebruik dat overal intensief was, wordt meer gevarieerd. Een gedeelte is dertig centimeter afgegraven en wordt als hooiland twee keer per jaar gemaaid. Verder zijn er nu ook terreingedeelten die alleen in de winter worden begraasd. Andere stukken mogen het gehele jaar begraasd worden. Er is inmiddels door Staatsbosbeheer een wandelpad aangelegd.

De plannen om schade door verdroging in dit van oorsprong natte gebied tegen te gaan, zijn zowel historisch als ecologisch geïnspireerd. Met een herstelde waterloop en stuwtes moet het water langer in het gebied vastgehouden worden. Zo kan het gebied - net als het iets verderop gelegen Pluismeer - een stapsteen worden in een reeks nattere elementen waardoor planten en dieren kunnen oversteken van het veenweidegebied naar de natte Eemvallei.

Dit artikel is een bewerking van het artikel dat in februari 2005 is verschenen in het tijdschrift van de Historische Vereniging Maartensdijk.

Interview met Karel Jansen

MONDHARMONICAVERENIGING EXCELSIOR RUIM ZESTIG JAAR OUD GEWORDEN

Mondharmonicavereniging Excelsior heeft meer dan zestig jaar een vooraanstaande plaats ingenomen in het Baarnse muziekleven. Door radio- en televisie-optredens met beroemde orkesten genoot Excelsior ook landelijke bekendheid. Twee kasten in de Oudheidkamer met vaandel, bekers en ertakken, getuigen daarvan. Karel Jansen was vijftig jaar penningmeester en nog langer lid. Ans van Egdom sprak met hem.

Door: Ans van Egdom

Karel Jansen anno 2008

Wanneer ik bij hem binnenkom, blijkt hij al veel fotoboeken te hebben klaar-

gelegd. Ook de muziek en de dvd's van de vereniging heeft hij opgezocht. We maken vooraf een praatje. Karel laat wat gezellige mondharmonicamuziek horen. Dan bekijken we de foto's, waarna hij een dvd start. Daarop is te zien dat een optreden van Baarnse Muziek Vereniging Excelsior uit een avondvullend programma bestond, waarin muzikale onderdelen vaak werden afgewisseld met cabaret en toneelstukjes. Aan de hand van al dit materiaal doet Karel enthousiast zijn verhaal:

Soorten en maten

'Er waren vroeger drie verenigingen: Ons Genoegen, De Eendracht en Excelsior. Ik was lid van Excelsior, opgericht in 1928 en ik kwam erbij in 1937. Ik was toen alleen spelend lid, jeugdlid. Later ben ik penningmeester geworden en vijftig jaar gebleven. Het was een grote vereniging. We hebben tot zestig leden aan toe gehad, jeugd en senioren samen. Heel veel

Een van de laatste foto's van de vereniging

opgetreden. Concoursen, jaarlijkse uitvoeringen, festivals. En in veel tehuizen later: Santvoorde, Schoonoord, Gooiers Erf in Laren, Lisidunahof in Leusden en de oude Lichtenberg in Amersfoort.

Mondharmonica's zijn er in soorten. Wij zijn begonnen met diatonische, die kleintjes hadden ze in een riem. Er is verschil tussen diatonische en chromatische instrumenten. Met chromatische heb je halve tonen, daar kun je alles op spelen. Doe je dat met die allereerste, die kleintjes, dan heb je er één in C-stemming nodig, één in D, in F en in G, één in A. Dan zitten ze op een rol en dan moet je steeds verspringen. Het is moeilijk om dat allemaal tegelijk te doen. Op een chromatische heb je witte en zwarte toetsen, net als bij een piano. De witte

toetsen zijn de blaastonen, de zwarte de haaltönen.

Repeteren

We speelden verschillende soorten muziek. We hadden eerst veel repertoire van de firma Hohner, die zat in Duitsland. Daar werden de instrumenten gemaakt. De fabriek leverde daar veel propagandamateriaal bij, stimuleerde het oprichten van clubs, die zij dan weer sponsorde en van instrumenten voorzag. Maar er waren ook instituten die enkel bladmuziek uitgaven, zowel voor accordeon als voor mondharmonica. Daar betrokken we ook muziek van, die nog steeds veel gespeeld wordt. Ik ken een accordeonvereniging in Hilversum die dat nóg doet.

We hadden niet meteen een repetitieruimte. We repeteerden eerst bij Stor.

Dat was eigenlijk onze tweede dirigent. Bij de oprichting was dat Greve en Stor heeft het overgenomen. Stor had een schuur, eigenlijk een soort werkplaats. Daar stemde hij piano's en orgels, en daar hebben we eigenlijk tot na de oorlog al die jaren gerepeteerd. Later zijn we naar het gebouw van Christelijke Belangen verhuisd. We hebben nog in Intiem gespeeld in de Oosterstraat en gerepeteerd in Onder de Linden. Ook wel in de Ark en in het Oosterkwartier.

Artiestenrevue

Bij uitvoeringen speelden we zowel voor als na de pauze. Als er artiesten waren ingehuurd, kwamen er toneelstukjes tussendoor, ook wel eens een hele revue. Daar werd vaak door alle leden, soms ook door hun vrouwen, aan mee gedaan. Ik heb boven nog zo'n complete artiestenrevue liggen. Op die dvd die ik net afspeelde zag je bijvoorbeeld Evert van der Steeg en ook Theo Manten van Karakter. En die jongen van Lambalgen, die waren er allemaal bij. Die hadden een groep van zichzelf waar Joop Goosse zo'n beetje de leiding van had. Met dat groepje speelden we ook veel samen. Dan gingen we met onze mondharmonicavereniging en speelden eerst de muziek, en de jonge spelers vulden deze dan weer aan met sketches.

Renteloos voorschot

Les gaf ik ook, bij mij thuis. Mijn neef

nam de bassen en veneta's voor zijn rekening, want daar was hij het best op thuis. Hij schreef later ook de muziek. Ik stemde dan de mondharmonica's. Vóór die tijd was dat een kostbare geschiedenis, want dan stuurden we ze op naar Schiedam. Dan was je acht of negen gulden kwijt voor het stemmen. Dan moesten ze weer terug gestuurd worden, wat ook weer geld kostte, met altijd de zorg.... hoe komen ze over. Op een gegeven moment heb ik contact gezocht met Herman (daar ben ik nog steeds goed mee) die bij Hohner in Hilversum werkte. Hij was een half jaar bij de fabriek geweest en had leren stemmen. Ik vroeg hem of hij het mij wilde leren en dat heeft hij gedaan. Ik ben een paar keer tussen de middag bij hem geweest

en hij heeft hij me laten zien hoe het moest. Ik heb toen het benodigde

materiaal aangeschaft en een blaasbalg om te controleren of een instrument goed is. Kregen we op een dag van die fabriek uit Duitsland te horen dat die muziekinstrumenten uit de handel werden genomen. Met de vraag welke andere instrumenten we wilden. Maar ja, wij wilden graag met onze instrumenten doorgaan, omdat ons hele repertoire er op was aangepast. Wat nu? Uiteindelijk hebben we het toch voor elkaar gekregen. Met de families werd geld bij elkaar gebracht en met een renteloos voorschot van de gemeente hebben we alle materiaal en instrumenten zelf ge-

kocht. En dat voor ettelijke jaren, want nu speelt Urk er weer op en er wordt nog regelmatig gebruik van gemaakt. Voor Urk maak ik ze nog steeds, dus in die zin ben ik er nog wel een beetje bij betrokken.

Gasmuntje

Excelsior was een bloeiende vereniging, met heel veel donateurs die ons steunden. We betaalden toen vijftien centen, die we maandelijks bij de leden ophaalden. Maar er waren toch ook nog mensen bij die dat geld niet hadden. Dan kregen we een gasmuntje dat bij inwisseling ook vijftien centen opleverde. Donateurs betaalden een gulden en tachtig cent per jaar. Er werden ook tombola's gehouden waarvoor prijzen moesten worden opgehaald. Dat werd ook heel verschillend gedaan. In mijn jonge jaren bakten ze bijvoorbeeld olieballen en daar deden ze briefjes in. Wie een oliebol kocht, had niets of een prijs. Later deden we dat ook met briefjes in een envelop. Bij toneelvereniging

Karakter doen ze dat trouwens nog steeds. Daar doen ze er bonnetjes in, maar dat was zoveel werk. Dus later was het niets of je had een prijs.

Chromonicats

Uit de vereniging zelf is de groep de Chromonicats ontstaan. Daar zaten mijn oom Sylvester en mijn neef Sil van Zijst in, Bram Kooy, Tinie Bavinck, Annie (v.d.Steeg-Jansen) en ikzelf. In het

begin werd er alleen mondharmonica gespeeld. Later zong Annie er ook bij. En toen Tinie en ook Jaap van de Hoek erbij kwamen, werd dat nog aangevuld met gitaar of een banjo. Ook zijn er nog zogenaamde harmonetten (met die toetsjes) aan toegevoegd. Dat zijn heel aparte instrumenten, net schrijfmachines. Die moest je ook weer leren bespelen. We traden overal op, ook voor radio en televisie. Bijvoorbeeld met Ted de Braak in de Meerpaal in Dronten. Met het orkest van Harry de Groot of Charlie Nederpelt. Maar ook met Louis Neefs, de Blue Diamonds, Tonny Huurdeman. Met Hank the Knife and the Jets uit Arnhem. Een leuke tijd. We hebben zo'n 25 jaar gespeeld en zijn er, denk ik, in 1950 mee gestopt. Mijn dochter ging naar Purmerend verhuizen en had geen tijd meer. We bleven met drie heren over. Toen is eigenlijk mijn zus (An) weer een keer ingevallen en zijn we als Excelsior-kwartet nog een paar jaar doorgedaan. Nadat An er mee ophield en Bram over-

leed, zijn we in 1990 gestopt. De optredens werden ook minder, dus dan houdt

het een keer op. Daarna zijn we nog een kleine tien jaar doorgedaan met het Excelsior-ensemble.

Gezellig

Excelsior was een heel gezellige vereniging. Veel leden van één familie of bekenden van elkaar speelden erin. Mijn dochters en mijn zoon, mijn oom

The Chromonicats

Sylvester en neef Sil, maar ook Jan van Zijst, een andere neef van me. En nog een zoon van Kees van Zijst. We wonen heel veel prijzen. In de oudheidkamer van de HKB staan twee kasten vol met bekers, takken en noem maar op. We organiseerden in Baarn concoursen. Twee keer in Astoria, een keer in de Gereformeerde Kerk aan de Oude Utrechtse weg. Daar kwamen ook buitenlandse groepen uit Frankrijk, Tsjechië en Engeland. Ook de overkoepelende Nederlandse Vereniging voor

Mondharmonica en accordeonspelers (NOVAM) organiseerde zulke concoursen. Daar zaten later ook mandolineorkesten bij; die hebben we hier in Baarn ook wel gehad.

Bij elkaar heeft onze mondharmonica-vereniging wel zo'n zestig jaar bestaan. Behalve de oorlogsjaren dan, toen hadden we niks. Dat is weer een verhaal apart. Toen was er niet aan mondharmonica's te komen, er was ook veel werkloosheid. Mijn oom Van Zijst ging helemaal naar Haarlem op de fiets om de allereerste mondharmonica's op te halen, want die waren daar goedkoper. Je

kunt het je haast niet voorstellen. Bram had weer connecties met Arie Maasland van Malando. Die had in Utrecht een muziekzaak.

Hotcha's en Adlers

Jack Veerman had op het Julianaplein in Amersfoort vroeger ook een muziekzaak en speelde in het allereerste trio: de Three Adlers.

Zoiets als daarna de Hotcha's die, toen ik nog jeugdlid was, op het tienjarig bestaan van Excelsior speelden in de Promenade.

Het malle maar ook wel leuke is, dat ik onlangs een dubbel-cd kreeg met alle oude trio's uit die tijd, uitgebracht door Bassie van Toor (van Bassie en Adriaan). Van ons (mijn dochter en ik waren erbij) hebben ze een nummer uit een radio-uitzending opgenomen, maar zonder enige vermelding. Iemand uit Helmond schreef me een brief met de vraag of wij (Excelsior) dat waren, en zo ja of ik onze namen wilde doorgeven, zodat ze dit op de cd corrigeren konden. De Hotcha's en de Adlers staan daar natuurlijk ook op. Die Adlers hebben, maar dat was vóór mijn tijd, ook nog met Lou Bandy gespeeld in de Flora bioscoop. Daar moest wel geld voor op tafel komen. Dat werd toen voorgeschoten door de man die de tabak- en sigarenwinkel Kroon dreef, die vroeger naast Dorsthuys Demmers op de Brink zat. Later kreeg hij dat geld terug natuurlijk.

Dat is voorbij

Het is jammer dat zo'n bloeiende vereniging uiteindelijk toch ter ziele gaat. Je bent er zolang mee bezig geweest, hebt er zoveel uren in gestoken, dat het een stuk van je leven is geworden. Ook doordat mijn neef al die muziek en die arrangementen zelf schreef. Wat hem heel goed afging en waar we altijd veel succes mee hadden. Iets wat wij in Nederland en Duitsland haast als enigen deden.

Andere verenigingen waren noodgedwongen afhankelijk van wat er in de handel was. Je kon niet alles spelen natuurlijk, want soms had je je bereik niet of was het

te hoog. Dat ben je als jeugd of oudere toch op jezelf aangewezen. Vond iemand iets leuk om te spelen, dan kon dat pas als het voor iedereen werd uitgeschreven. Iets van ABBA, Heintje of de Zangeres Zonder Naam moest wel overgezet worden. Van mijn neef kreeg ik de partituren en ik schreef vervolgens, allemaal met de hand, de eerste, de tweede partij enz. uit.

Spelen doe ik nu niet meer. Na de opheffing van onze vereniging heb ik mijn koffer niet meer open gehad. Het is niet dat ik het niet leuk meer vind, maar om nou alleen te gaan zitten spelen. Dat doe ik toch het liefst in een groepje. Maar ja....dat is niet meer. Dat is voorbij.'

De historie van vraag en aanbod in mode in baarn

VAN BOEZELAARS NAAR HIPPE JURKJES

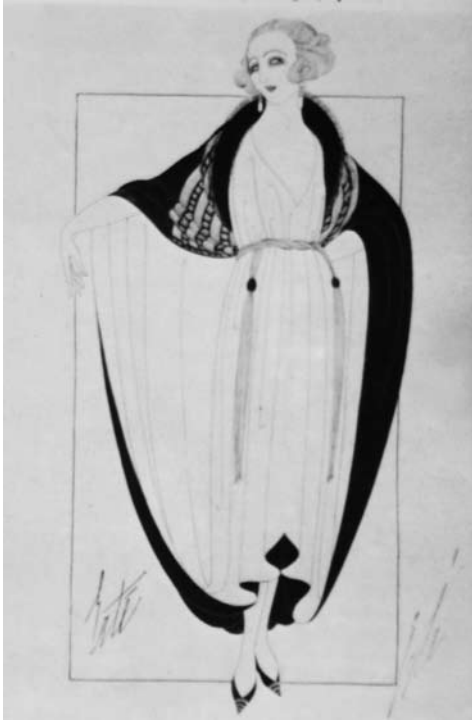
In de na-oorlogse periode was Baarn zuinig met kleren.....moest dat misschien ook wel. De schier onbegrensde mogelijkheden van een vervangingsmarkt waren bovendien nog niet ontwikkeld. Wanneer je kousen kapot waren, dan bood Baarn reparatiemogelijkheden, die met dezelfde zorg zouden worden uitgevoerd als waarmee een dokter zijn patiënten behandelt. Bij de 'kousendokter' aan de Torenlaan 'met de gehele dag spreekuur'. Of bij de Kousen Kliniek aan de Stationsweg waar 'Uw zieke kous de beste verzorging ontvangt'. Ook schoenwinkel Bata wierp zich in de naoorlogse jaren op de vraag naar kousen - en sokkenreparatie in Baarn.

Door: L.F. Janssens

Uit 1923: Wiener Mode en Franse Couture
(The Twenties)

In de Baarnsche Courant van februari 1948 staat aangekondigd: 'Bata - de schoenenspecialist in de Laanstraat 56 stopt kousen en sokken vakkundig en keurig voor 10 cent'. Voor 20 centen kon je dus weer keurig voor de dag komen en daar ging het in die tijd vooral om: keurig in de kleren. In augustus 1948 plaatste het warenhuis Vroom en Dreesmann een advertentie in de Baarnse pers voor 'Kleding voor school' met mooi getekende tekeningen van lieve meisjes in keurige jurkjes met bijpassende manteltjes en baretten, de voetjes keurig geschoeid en met witte sokjes. Maar ook op oudere leeftijd hielden de meisjes het in die tijd bij de conventionele kledij: een schoolfoto van de hoogste klassen van het Baarns Lyceum toont rijen meisjes in nette jurken, twinsets en plooirokken en ook met witte sokjes. Zonder uitzondering echte dames-in-spé, die dan ook door de conciërge van de school werden aangesproken met 'jongejuffrouw'.

*Uit 1921: Mode uit The Roaring Twenties.
Design Harper's Bazaar (The Twenties)*

Rust en regelmaat

Het dagelijks leven onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog werd vooral beheerst door de zorg voor een passende loopbaan. Na de turbulente oorlogsjaren wilde vooral de oudere generatie terug naar het leefpatroon van weleer, geïdealiseerd als een leven van Rust, Reinheid en Regelmaat. De mannenmode, zoals eind jaren veertig aan de Baarnse bevolking gepresenteerd door bijvoorbeeld Nieuw Engeland uit Hilversum werd gedomineerd door 'het carrièrekostuum'. Met

fraaie tekeningen van keurige heren met een rijzig postuur, messcherpe vouw in de patalon, strak aansluitend colbert en de hoed precies in de juiste stand. In Baarn presenteerde Paris Marcile (Laanstraat 33) zich al vanaf 1946 als het Modehuis voor het Betere Genre. Parijs was in die tijd het onbetwiste modecentrum en daarom was het aanbod van Paris Marcile nogal verleidelijk voor vooral jongere klanten van goedkopere confectiezaken als Hertogh Oosterbaan en Au Bon Marché, beide eveneens in de Laanstraat. Maar als zij die chique winkel binnen gingen, dienden zij zich wel te onderwerpen aan de keurende blik van de eigenaresse, die in die jaren voldoende autoriteit had om de dames uit Baarn voor te houden, hoe zich voor verschillende gelegenheden te kleden. Zoals in een publicatie over haar winkel in een Baarns orgaan 'Wat is Baarn?' uit 1965. Haar advies: 'Als er een feestje of een uitgangetje is, kiest u een leuk jurkje, voor een wandeling kleding die aantrekkelijk en doelmatig is. En voor vrije tijd en tuin is er tegenwoordig z.g. vrijetijdskleding'. Zogenaamde vrijetijdskleding lijkt in die tijd maar schoorvoetend ingang te kunnen vinden in de toenmalige wat hooghartige salonsfeer van modezaken 'met het betere genre'. Verpozing in de tuin, tijdens autotocht of picknick paste nog helemaal in de Baarnse entourage uit de eerste helft van de vorige eeuw. Toen de dames uit de Haute Bourgeoisie hun toiletten droegen als wapenuitrustingen. Ensembles, complets, deux pièces, tailleurs, matinée's, tournures, rondes, amazones, sorties en natuurlijk ..... bontmantels.

Smit & Delen

N O T A R I S S E N

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: notarissen@smit.delen.knb.nl

VEERKAMP
Bed & Linnen

LAANSTRAAT 91 3743 BD
BAARN 035 5413521
WWW.VEERKAMPBAARN.NL

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

**Uw vloer
op maat bij**

MAAT parket **T**

MAAT parket v.o.f.
Zandvoortweg 153
3741 BC Baarn
Telefoon 035 602 36 54
Fax 035 602 38 06

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders - de Jong apotheker

**UW GENEESMIDDEL
ONZE ZORG**

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

ERICA

LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

Juwelier
van doorm

Brinkstraat 14 - 16 3741 AN Baarn
Tel.: 035 - 5413107 Fax. 035 - 5418963
☆ Al vier generaties lang liefde voor 't vak

NOTARISKANTOOR VAN DER HEIDE

Gerrit van der Veenlaan 1a (bij het station)

Postbus 117
3740 AC Baarn

Tel. (035) 542 01 45
Fax (035) 542 01 40

E-mail notaris@vanderheide.knb.nl

Baarnse Dameshoedenwinkeliers maken bekend, dat zij van
Maandag 4 tot en met
Donderdag 7 Augustus
 wegens vacantie,
gesloten zijn

na A. G. Roos
 ison v. Doorn
 ison Huisman

De volgende advertentie heeft met hoeden te maken. De drie hoedenwinkeliers gaan, wegens enorme drukte, met vakantie. Je zal maar nu een hoed nodig hebben. "t most niet magge".

Vakantieaankondiging van drie dameshoedenzaken

De meeste van deze tijdelijke, dan wel permanente villabewoners van Baarn hadden sterke bindingen met Amsterdam. Voor kinderkleding was de Bonneterie in de hoofdstad een vertrouwd adres en de plus fours voor jongens werden gekocht bij Peek & Cloppenburg. Wilden de dames zich laten oppoetsen door ambachtelijk gemaakte kleding (couture) dan zullen zij zich ongetwijfeld meer thuis hebben gevoeld in een modehuis als Hirsch aan het Leidseplein dan in een - in hun ogen - 'dorpse' winkel in de Laan- of Brinkstraat. Zeker als het ging om een oorspronkelijk in Parijs ontworpen model voor een soirée-toilet van enkele honderden guldens. Mocht er later nog iets aan veranderd moeten worden, dan bood Baarn een royale keuze aan goed opgeleide naaisters.

In de jaren twintig kwam een nieuwe generatie elektrisch aangedreven naaimachines in productie en de gevolgen voor het modevak waren natuurlijk enorm. De Baarnsche Courant uit die periode toont een veelheid van vraag en aanbod van huisnaaisters, verstelnaaisters, linnennaasters en kostuumnaaisters.

Met naald en schaar

De Baarnse winkelstand toonde in de eerste helft van de vorige eeuw al een grote verscheidenheid aan materialen bestemd voor nijvere vrouwen met talent voor werken met naald en schaar. De voor die leveranties ingediende nota's werden keurig met de hand geschreven zoals door de Gebrs. Vink. Een kwitantie van 31 maart 1930 vermeldt: '21 spelden voor 20 cent'. Blijkbaar een speciale actie ter waarde van één cent, bij aankoop van een pakje spelden van twintig. Voorts onder andere: één pakje stopnaalden ad 20 cent. In Baarn bood vooral voor de families met een zekere 'aisance' het modemagazijn De Vlinder aan de Laanstraat onder leiding van een zusterpaar, 'een atelier tot het vervaardigen van dames- en kinderkleding en alles wat tot het vak behoort onder leiding van een vakbekwame coupeuse'. In de Baerne nos. 4 en 1 van resp. 2006 en 2007 staat de geschiedenis en het brede winkelaanbod van de deftige textiel- en kledingwinkel waar ook de koninklijke familie regelmatig inkopen deed, Jan C. van Veen uit de Brinkstraat (opgericht in 1874) uitvoerig beschreven.

Eenzelfde ruime sortering aan kleding en stoffen werd gepresenteerd door Adolf J. Hertogh, die zijn winkelaanbod in 1910 als volgt omschreef: 'Specialiteit in goederen voor dames, heeren en kinderen. Groote sortering dameskousen en boezelaars voor dames en kinderen. Alles is geprijsd'. Met

een collectie boezelaars voldeed Adolf J. Hertogh aan de behoeften van het vrouwelijk deel van de arbeidende klasse in Baarn. Derksen's Manufacturen Handel had het oog op de klandizie van het manvolk. Met uitverkoopaanbiedingen van: gebreide zelfbinders voor 9½ cent, zware politie- en brandweerbretellen voor 79 cent, mans petten voor 39 cent, drill boezeroen voor 1,27 en een roode zakdoek voor 19½ cent. (Baarnsche Courant 1930).

THREE of a kind!

Drie vooraanstaande voorbeelden van volmaakte TOWER kleding:

TOWER single breasted suit (Tropical) de allermeestmodellen, zeer gedistingeerd 129,50 - 179,50

Waiscoat in aparte zomerdesins, English Bannel 49,50

TOWER sportsjacket, real Harris tweeds en kangarens. Rijke kwaliteiten 59,50 - 129,50

Sportpantaloons (Kangarens en gabardines) in bijpassende tinten 39,50 - 59,50

TOWER demi's, Harris tweeds en West of England cloth, superbe afwerking 99,50 - 134,50

House of England

AMSTERDAM
Rijnlandstraat 222

HILVERSUM
nijk Tak. Schuurman
Schiedamschedijk 47A

BUSSUM
nijk Tak. Schuurman
Dijk 90

Advertentie Nieuw Engeland: Het carrière kostuum voor mannen uit: De Baarnsche Courant 15 april 1952

Kleermakers

De Laanstraat ontpopte zich al in de eerste helft van de vorige eeuw als een drukbeklante modeboulevard ..... met vijf modezaken, waarvan twee voor herenkleding (J. van Keeken en Jan de Ruyter). Maar een flink deel van de mannelijke bevolking van Baarn gaf de voorkeur - en kon het zich blijkbaar ook permitteren - aan maatkleding. In de jaren zestig telde Baarn zeven kleermakers, van wie het merendeel uitsluitend voor herenkleding. De vooroorlogse generatie bleef tot ver in de jaren zeventig nog trouw aan de naaimachine. Bovendien was het de generatie, die zich nog 'kleedde' voor de schouwburg of andere speciale evenementen en uitgaansjaponnen waren het resultaat van noeste huisvlijt: in Baarn boden de heer en mevrouw Zeilmaker 'een enorm uitgebreide sortering stoffen en andere artikelen, die nodig zijn om van een lap stof een leuke japon, blouse, rok of pakje te maken'. Bij de opening van een nieuw winkelpand aan de Laanstraat 81 in de jaren zeventig constateerden de heer en mevrouw Zeilmaker: 'Een toenemende drang naar zelf-maken in Baarn'.

Naar School!

Geruite Schooljurk
Leeftijd 6 jaar,
kleine stijging per maat **775**

Flausch Kindermantel
met borel; geheel gevoerd.
Leeftijd 6 jaar,
kleine stijging per maat **2475**

VROOM & DREESMANN
AMERSFOORT

Zo gingen de kinderen naar school uit: De Baarnsche Courant 24 augustus 1948

Ook Ralph Polak exploiteerde - Laanstraat 50 - een stoffenhuis met 'exclusieve stoffen uit Engeland, Italië, Finland, Zwitserland enz. Ook bruidsstoffen'. Polak toonde zich opvallend actief in het stimuleren van interesse om ook couturekleding zelf te maken. Daartoe organiseerde hij nog in 1978 modedefilé's met stoffen van Boussac, (wereldvermaard in die tijd) en met kleding

van bekende Franse modehuizen als Nina Ricci, Guy Laroche, Pierre Cardin.

Babyboomers

De bevolkingsstructuur van Baarn heeft zich in de tweede helft van de vorige eeuw radicaal gewijzigd. Kwantitatief: sinds 1940 nam het bevolkingscijfer van ca. 15.000 toe ca. 25.000 vanaf 1970. Kwalitatief: vooral de zogeheten babyboomers (resultaat van de naoorlogse geboortegolf) vormden het merendeel van de bevolkingsaanwas en door de eisen die deze generatie aan het leven stelde, ontwikkelden zij, geheel zelfstandig, nieuwe inzichten los van traditie en bestaande conventies. De uitwerking van deze cultuur omslag op allerlei maatschappelijke verschijnselen was onmiskenbaar ..... dus - en misschien juist wel - ook in de mode. Tijdens enkele ludieke acties in de jaren zeventig bij het Wilhelmina Drucker (feministe avant la lettre) monument in Amsterdam ontdeed een aantal militante vrouwen zich letterlijk en figuurlijk van hun keurslijf. Deze manifestaties luidden de teloorgang in van een eens door de zeer gevarieerde collecties bloeiende kledingsector, namelijk de corsetterrie. In de jaren zestig/zeventig werd onder de impulsen van de Girl Power gebroken met veel traditionele omgangsvormen en kledingvoorschriften. Die luisterden behoorlijk scherp zoals bijvoorbeeld over het dragen van hoeden door dames. 'Wie geen hoed draagt, is niet goed gekleed' verordonneerde de toenmalige etiquettegoeroe Amy Groskamp - ten Have in de 12e (!) editie van haar boek 'Hoe hoort het eigenlijk?' verschenen in 1931. De regels

Jonge mode.

Leuke japon in randdessin met hot-pant, beide van poly-voile. In de kleurcombinaties beige/turq., turquoise en beige/rose. 6975	Jeugdige japon van poly-voile met leuke halsgarnering en romantische zomerse rok. Kleuren: blauw, cerise, oranje en bla. 5975
--	--

bon-trio
Laanstraat 71-77-81a-Baarn

Zo gingen de kinderen naar school uit: De Baarnsche Courant 24 augustus 1948

voor het correct hanteren van een herenhoed waren niet minder streng. 'Men lichte de hoed bij een vluchtige ontmoeting en deze moet, met een lichte buiging van

het bovenlichaam, diep worden afgenomen tegenover een dame of een persoon aan wie men een zeker achting verschuldigd is'. In de jaren tussen de twee wereldoorlogen bood Au Bon Marché (de dames Middelkoop) een grote verscheidenheid aan hoeden en petten. Baarn telde in die periode minstens drie gespecialiseerde dameshoedenwinkeliers die gezamenlijk per advertentie in de plaatselijke pers aan de klanten mededeelden drie dagen (!) wegens vakantie te zullen sluiten. Oudere dames - geboren in getogen in Baarn - herinneren zich wellicht nog wel ooit bij één van deze winkels een zogeheten clochehoed te hebben gekocht. Een wat ondeugende dracht omdat door het op een bepaalde manier knopen van het lint een soort van liefdestijding kon worden gegeven. Een losse knoop was de flirtende boodschap van 'een vrij meisje'.

Jong en zelfbewust

Maar in de jaren zestig verdwenen hoeden vrij plotseling uit het straatbeeld. Zij pasten nauwelijks op de getoupeerde kapsels die toen mode werden. Maar het was vooral de nieuwe turbulente tijdgeest, die ontstond toen de babyboomers de maatschappij introkken: de jongere zelfbewuste generatie die het conformisme van de mode omverhaalde. Zij verschenen voor het eerst als een koopkrachtige groep. De Baarnse middenstand bejubelde in de plaatselijke pers het dynamische nieuwe maatschappelijke elan. In maart 1973 grijpt Thijssen - kleding voor vader en zoon - een aanbieding in corduroy pakken aan om de verworven vrijheid te exploiteren:

'Vrije snit, vrije kleuren, wij geven vrij, wij geven vrij, wij geven vrij'. Vrijheid om zelf keuzes te maken gold in die tijd met name voor vrouwen en Giele in de Nieuwe Baarnstraat sprong daar gretig op in. Met zijn aanbod van 'Gereedschap voor vrouwen die meer willen dan vaatwassen en stofzuigen. Zoals grasmaaiers, snoeischaar, pootschepjes en andere tuinmaterialen'. De Pop Shop winkel in de Laanstraat annonceert de opening van de winkel met de uitdagende kopregel: 'Open en bloot'. Bon-Trio - ook in de Laanstraat - biedt 'saloppettes' (tuinbroeken) aan: 'Draag ze wanneer je maar wilt'. De advertentie toont swingende figuurtjes en de toonhoogte van de advertentie wil niets anders dan jeugdige vitaliteit en frisheid overbrengen. Het modebeeld vanaf eind zestig werd goeddeels beheerst door de aandacht van de jongere generatie: plezier en vrolijkheid was het modethema. Het establishment in Baarn protesteerde tegen de gevolgen van deze jeugdcultus bij monde van een artikel van een moderedactrice in de Baarnsche Courant van 17 augustus 1978, getiteld Vergeten Groepen. Zij schrijft: 'De meeste vrouwen beginnen met hun veertigste uit te zetten, zodat de maatjes 40 en 42 taboe zijn geworden. Ze passen niet meer in die geestige jurkjes en van die kokernaauwe toestanden, waarin je met een voller figuur voor gek loopt. Waar blijft de fabrikant, die zijn aandacht nu eindelijk eens gaat bepalen op de veertig plussers, een grote groep koopkrachtige vrouwen'. Een hartenkreet overigens die volgens velen ook vandaag de dag weinig minder actueel is. In Baarn verschenen in de periode zeventig/tachtig

geleidelijk aan steeds meer kledingzaken met een aanbod aan hippe, kleurrijke kledingvarianten die jaren daarvoor als nauwelijks tolerabel, laat staan draagbaar werden beschouwd. Zoals in de Tex Shop, die met grote opmaak de opening van de winkel annonceerde met: 'Proficiat Baarn..... 20 tot 50% korting op de normale winkelprijzen. Grootste broekencentrum van Baarn. Vrij entree. Geweldige prijsenslag. De Nieuwe Tijd'.

Onontkoombaar..... die nieuwe tijd en dat gold ook voor het winkelaanbod in Baarn, want 'op de wind van gisteren kun je niet zeilen'. Het werd een tijd met steeds wisselende nieuwe creatieve explosies, waarin trends en vernieuwingsdrift van vooral de jongere generatie de publieke smaak bepalen en andersom. De gevolgen voor de modecultus zijn treffend verwoord door de destijds veel geciteerde econoom en grootwinkelbedrijf ondernemer Anton Dreesmann: 'Tegenwoordig kopen deftige mensen even gemakkelijk bij niet-deftige winkels, als niet-deftige mensen bij deftige winkels'.

Geraadpleegd: Als de morgenglans (Baarns Lyceum), Baarn en haar middenstand 1920-1950, Mode uit de tachtiger jaren, Mode voor de Elite (Grijpma), de Verdwijnende Hemel (H.W. v.d. Dunk), Baarn Geschiedenis en Architectuur.

Met dank aan de Oudheidkamer van de Historische Kring Baarn, Jo v. d. Brink, Piet Lüschen, Joke Veldhuysen, Hilke Baarslag, E.J.H. Dohmen.

WIE, WAT EN WAAR?

Op de foto zien we Gerrit Cozijnse. Hij werd in 1912 in Eemnes geboren en woonde vanaf 1941 in de Jeneversteeg (Laandwardsstraat) in Baarn.

Hij zit op zijn knieën; de eerste man van links. De krullenbol. Hij kijkt nogal dreigend. Die dreigende houding wordt versterkt doordat hij de armen in de zij heeft. Op de foto is te lezen dat het gaat om een 'Grand Hotel du Soleil', met als eigenaar J.F. van Beek, beide aangekondigd met bordjes op de deur.

De vraag is waar de foto genomen is, wie de mannen zijn die hier poseren en wat ze daar doen. Is het een sloopploeg? Het hotel is op dat moment in een deplorabele toestand: het hek van het balkon is zwaar be-

schadigd, de ruiten ingegooid. Kortom, er zal een flinke ploeg nodig geweest zijn om hier nog iets van te maken. Zou het Grand Hotel du Soleil in Arnhem kunnen zijn? Dat hotel heeft waarschijnlijk bestaan van 1802 tot 1951. Als het in 1951 gesloopt is, was Gerrit op dat moment 39 jaar. De foto toont een jongere man. Bovendien zou een sloopploeg waarschijnlijk niet deze omvang hebben.

Of is het misschien Grand Hotel du Soleil in Zutphen? Dat werd in 1935 verbouwd tot kantoor. Gerrit was toen 23 jaar oud en zo ziet hij er ook uit op de foto.

Maar het is allemaal giswerk. Wie het beter weet mag het zeggen.

(Ari van Trigt)

GRENSGEVALLEN

Naaldzicht en Landzicht: twee villa's aan de kop van Baarn

Wie via de Torenlaan (voorheen Nieuwesteeg) naar Soest rijdt, passeert na de Praamgracht ter linker- en rechterzijde de villa's 'Naaldzicht' en 'Landzicht'. Voor wie niet weet dat de gemeentegrens pas na die villa's begint, lijken ze naar Soest gedeserteerd om de kop van de Stadhouderslaan te gaan vormen. Maar die stoere 'grensgevallen' stonden er al, lang vóór er van enige bebouwing richting Soest sprake was. Wat is hun geschiedenis?

Door: Cees Roodnat

Landzicht

Op de plek van de villa Torenlaan 127, genaamd 'Landzicht' moet al in 1761 een huis hebben gestaan met die naam. Een steen in het toegangshek getuigt hiervan. Rond 1900 stond er een café of uitspanning voor burens, burgers en buitenlui, genaamd 'De Zevenlap'. Een foto van dit café berust in de collectie van de Oudheidkamer, een kopie (dankzij wijlen C. van der Steeg) in de woonkamer van D. van der Grift, die mij het volgende over zijn huis wist te vertellen.

Natuurschildering

In 1907 kocht Cornelis Zondag, veehouder en zelf woonachtig aan de Nieuwesteeg nr.1, de kavel van een handelsmaatschappij in Amsterdam. Dat was uitzonderlijk, omdat in die tijd alle omliggende boerderijen met hun grond, tot aan de Eem, toebehoorden aan de bewoners van paleis Soestdijk. Zondag liet er een villa op bouwen maar ging er zelf niet wonen. Aardig

detail: In het boogvormig portiek bevindt zich, rechts van de voordeur een tegeltableau van plateelbakkerij De Distel uit Amsterdam (1895–1923) met een natuurschildering naar een schilderij van F. J. van Rossum du Chattel, een bekend kunstenaar uit die tijd. Over de huurders van de heer Zondag tot aan de Tweede Wereldoorlog is weinig bekend. In de oorlog zijn er joden ondergedoken geweest, maar ook over hun lot weten we niets.

In andere handen

De boerderij op Torenlaan 88 (nu manege Zonneveld) was in het bezit van het paleis. Vanaf 1882 woonde daar de familie Van der Grift, afkomstig uit Haarzuilen en omgeving. Grootvader Dirk kreeg er rond de eeuwwisseling soms bezoek van koningin Emma en 'Willemientje', die er na een wandeling aanlegden voor een kopje chocolademelk. Zoon Willem C. J. van der Grift boerde er later ook. Hij kocht in 1943 villa Landzicht van C. Zondag, om er later van zijn oude dag

te kunnen genieten. Maar zo ver was het nog niet, dus voorlopig kwamen er huurders in. Achter Baarn had Van der Grift sr. nog twee hectare land in bezit, die er na verkoop weer tien andere opleverden. Daar zou hij zo'n acht koetjes kunnen gaan melken. Leuk als hobby voor een vader op leeftijd, als werk echter onvoldoende voor de zoon. Die ging in 1949 dan ook elders wonen en vond werk bij boeren in de omgeving. Maaide hun gras met de motormaaier, kocht in '50 zijn eerste trekker en moest al spoedig zijn eerste personeel in dienst nemen. Toen vader in 1953 of '54 van de boerderij (nr. 88) naar villa Landzicht

(nr. 127) verhuisde, keerde de zoon snel terug en trok er met vrouw en zijn mini-bedrijf bij in. De boomgaard die het huis omringde, lag er geteisterd bij, omdat de Canadezen in het laatste oorlogsjaar hier hun geschut hadden staan en veel bomen hadden gekapt om een beter schootsveld te krijgen. Ten behoeve van opstallen en schuren verdwenen al gauw ook die laatste fruitbomen. Zowel de zaken als het gezin van de ondernemende zoon Dirk breidden zich uit, waardoor het huis door negen personen moest worden bewoond. De ouders bewoonden nog lang de benedenverdieping (zij stierven in 1969 en 1971), zoon Dirk met vrouw en vijf kinderen de kamers boven.

Rigoureuze verbouwing

In 1964 werd een dakkapel aangevraagd maar die ging niet door, omdat de aannemer (die wel een potje kon breken bij de gemeente) een veel beter idee kreeg. Hij sloopte het schuine dak van de rechterzijgevel en bouwde er verticaal over de hele lengte een stenen doos tegenaan, waardoor de bovenverdieping met drie slaapkamers kon worden uitgebreid en van een eigen opgang voorzien. De rigoureuze verbouwing bleek zeer doelmatig, maar oogt voor wie de oude situatie kent, allerm minst fraai. Maar als de zaken floreren gaat doelmatigheid vaak vóór schoonheid.

In de jaren die volgden kocht, verhuurde of repareerde Van der Grift alle landbouwmachines die de boeren

van Soest, Baarn, Eemnes, Eemdijk of Bunschoten nodig hadden. Iedereen kende hem en hij kende al die bedrijven als zijn eigen broekzak. Het aangrenzende boerderijtje met hooiberg, waar een oom boerde, en dat het paleis toebehoorde, werd afgebroken en aan het kavel toegevoegd.

Toen vader nog leefde werd er voor de dames Strik, paardenliefhebsters, gratis nog eens een schuur gebouwd onder voorwaarde dat die het bedrijf weer zou toevallen als de dames hem niet meer nodig hadden.

Loonbedrijf

Veestallen maakten plaats voor schuren of werkplaatsen, een afgebrande loods werd weer opgebouwd. Er werd een loonbedrijf gestart, een grondwerkbedrijf opgezet, een der zonen startte een constructiebedrijf - er waren soms wel meer dan vier bedrijven tegelijk op het

terrein gevestigd. In 1968 werd een enorme hal gebouwd, waarop in kloeke letters: Landbouwmechanisatiebedrijf. Dat was het feitelijk al vele jaren, maar waarom zou je er niet mee aan de weg timmeren?

In 1996 stopte Van der Grift met werken. Het bedrijf werd opgedeeld en door zijn nazaten voortgezet, maar weinig ontgaat hem. Vanuit de woonkeuken ziet hij dagelijks talloze landbouwmachines het terrein

opkomen of verlaten. Zoiets gaf in 1906 nog geen opstopping op de Toren- of Stadhouderslaan. Nu wel! En ik kan het weten want ik woon er.

Naaldzicht

De geschiedenis van 'Naaldzicht' en haar bewoners lijkt een soort gatenkaas; incompleet maar smakelijk. In zijn oude gedaante moet het landhuis rond 1850 gebouwd zijn, maar door wie en voor welke eigenaar, bleek niet te achterhalen. Een annonce in de Amersfoortse Courant van 1906 noemt G. Ubbink als bewoner. Lees je wat hij op 24 april van dat jaar publiek probeerde te verkopen, dan rijst het vermoeden dat hij er z'n langste tijd al weer heeft gehad. Bewoonde hij het hele huis of een gedeelte, dreef hij er een boerenbedoening? Zeker is dat Naaldzicht in 1919 eigendom was van S. de Zoete uit Soest, die in dat jaar toestemming van

de gemeente Baarn verkreeg voor een grondige verbouwing. Het als bestaand landhuis vermelde pand werd met een verdieping opgehoogd. De naam Naaldzicht boven de ingangspartij van het linkergedeelte verhuisde naar de top in de gevel van de rechterhelft. De zijgevel van die rechterkant kreeg een eigen ingang en andere raamverdeling. Het huis werd van buiten afgewerkt met een ruwe laag specie van grint in cement. Naar verluidt bewoonde De Zoete het linkerwoonhuis (110), waar hij in de aanbouw een klein garagebedrijf exploiteerde. De zogenaamde 'kuil' en ingegraven brandstoftank hiervan, zijn nog aanwezig. Het rechterwoonhuis heeft tot 1940 een onduidelijke bestemming. Waarschijnlijk werd het verhuurd. In de Baarnse gemeentegids uit 1936 wordt vermeld dat J. van der Stoep er een pension dreef met enkele kamers en een serre.

Laboratorium

Tijdens of voorafgaand aan de eerste oorlogsdagen in mei 1940 wordt het huis gevorderd. Het ligt in de vuurlinie van de oprukkende Duitse troepen die het ook op het paleis voorzien hebben. Op de zolderverdieping van 'Naaldzicht' (108) nestelt zich een compagnie Hollandse soldaten om een en ander te observeren. In de hanenbalken staan teksten gekrast die van hun aanwezigheid getuigen. Het paleis werd overigens kort daarna zonder slag of stoot door de Duitsers ingenomen.

In 1940 verkoopt de Zoete het rechterwoonhuis aan mevrouw Westende, directeur en eigenares van NV. Syrex, een siroopfabriek, gevestigd aan de Valeriusstraat in Amsterdam. Op de bovenverdieping worden laboratoria ingericht en in de jaren die volgen, verrijzen op het terrein achter het huis meerdere loodsen voor laboratoria, opslag en expeditie. Hoewel huis en opstallen nu een bedrijfsbestemming hebben, wordt er soms ook gewoond. Mevrouw Westende, zelf woonachtig in Amsterdam, verbleef er vaak in de zomermaanden. Enkele aan het bedrijf verbonden personeelsleden en een nichtje van mevrouw zelfs meerdere jaren. In 1941 krijgt ene J. Mets uit Soest er vergunning om in een achterkamer plus serre een laboratorium in te richten voor zijn fabriekje in flesjes oogwater BV. Optreax. Prins Bernhard wipte er later jaarlijks aan om zo'n flesje op te halen.

Benzinestation

Het linkerwoonhuis verkocht De Zoete in 1971 aan garagebedrijf Stam in Soest, die er zijn schadefabriek vestigt. Het beheer van het garagebedrijf bij het huis kwam door bemiddeling van prins Bernhard bij de firma Stam in handen van diens voormalige chauffeur. Op het terrein achter die garage werden werkplaatsen en opslagruimten gebouwd. In de benedenverdieping van het huis kwamen, kantoor en kantine van de schadefabriek (onder bewind van Gerlof Stam), op de boven-

in Amsterdam. Mevrouw Westende verkocht 108 met alle opstallen aan mevrouw A. H. Pel uit Baarn. Haar man B. W. Pel vestigde er zijn installatiebedrijf en richtte voor eigen gebruik de benedenverdieping als kantoorruimte in; de rest van het huis en alle opstallen werden verhuurd aan andere bedrijven. De zolder (voorzien van katrol) diende lang voor opslag van papier voor verpakkingen. Op het achterterrein werden op-

verdieping en zolders werden kamers verhuurd aan studenten, een monteur van Stam uit Ghana, en anderen. Het aan het fietspad gelegen pompstationnetje 'De Toren' werd voor de firma Stam tot in de tachtiger jaren beheerd door de heer Hop. Aan een slinger in het fietspad vóór 'Naaldzicht' (110) is nog goed te zien waar het kioskachtige ijzeren bouwsel gestaan heeft. In 1985 verhuist de firma Stam zijn schadeafdeling naar het industrieterrein van Soest. Ruimtes in huis worden nog een jaar verhuurd, tot het S. van Heusden, werkzaam bij Stam, in 1986 lukt (hij zat er al vanaf 1979 op kamers) het hele huis te huren. Het gezin van Heusden woont er nog steeds.

Harley Davidson Club

Inmiddels werd rond 1980 in Naaldzicht 108 de productie van BV. Syrex overgeheveld naar de Cornelis Schuijststraat

slagruimtes gebruikt door een firma in bosbouwproducten. En al meer dan 25 jaar beheert de heer Potter er een shop voor motoronderdelen voor de Mid-Holland Harley Davidson Club.

Sinds enige jaren wordt 'Naaldzicht' 110 bewoond door de dochter van Pel, die probeert het huis weer in de oorspronkelijke staat terug te brengen. Alle huurders van bedrijfsruimte zijn successievelijk uit het huis en de opstallen verdwenen, op de motorshop na die volgend jaar het veld ruimt. Daarna zal alle bebouwing achter het huis worden gesloopt om er weer een fraaie tuin van te maken.

(Met dank aan D. van der Grift en de families Pel en Van Heusden voor hun informatie.)

VERENIGINGSNIEUWS

Oproep vrijwilligers

De Historische kring Baerne is druk bezig met het inventariseren en in de computer brengen van de bezittingen. Het zou fijn zijn als een aantal mensen die goed met de computer kunnen omgaan, hiermee helpen. Om na te gaan of dit iets voor u is kunt op maandagochtend tussen 10.00 en 12.00 uur terecht in de Oudheidkamer onder de Openbare Bibliotheek (ingang aan het eind van de steeg aan de Burg. Penstraat tussen nummers 2 en 4. Ook op woensdag (tussen 14.00 en 16.00 uur) en zaterdag (tussen 11.00 en 13.00 uur) bent u welkom. Neemt u dan de hoofdingang van de bibliotheek aan de Hoofdstraat.

Tentoonstelling Klassenfoto's 1945 - 1975

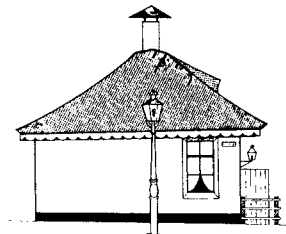
De tentoonstelling blijkt een groot succes. Vele oud-Baarnars komen van verre om de tentoonstelling te bezoeken. De tentoonstelling is nog tot eind september te bezichtigen in de Oudheidkamer. Op woensdag van 14.00 tot 16.00 uur en op zaterdag van 11.00 tot 13.00 uur. Ingang bibliotheek, Hoofdstraat 1.

Cultureel Festival

Op zaterdag 6 september wordt het cultureel festival van Baarn gehouden, waaraan de Historische Kring Baerne deel neemt. Wij zien u graag verschijnen in onze stand.

Lezingen

In het aanstaande winterseizoen zullen

twee 'Baarnse lezingen' worden gehouden: de bedrijven Conimex en Bosch & Keuning komen dan aan bod. Gezien de overweldigende belangstelling voor de vorige lezingen raden wij u aan vroeg te komen, omdat de Speeldoos streng toeziet op het maximaal aantal personen per zaal en vol is vol.

Aanwinsten bibliotheek

- *Baarnsche Woninggids*, 1918
- *Fietsen langs de Romeinse Limes* in twee delen, Utrecht 2007
- *Congres van de Nederlandsche Slagersbond*, 1934
- *Historisch Jaarboek Amersfoort en omstreken*, 2007
- *Verdwenen streekdrachten van Eem tot Vecht*, 2008

Aanwinsten Oudheidkamer

- Prijslijst van consumpties van het Volkshuis aan de Javalaan
- Kwast voor open haard met wapen van Baarn
- Schilderij van Helmert Richard van der Flier
- Schilderij 'Gezicht op de Eem' van Anthony van der Helden
- Schilderij 'Tolhuisje aan de Eemweg' van W. Gielen

- Dienstbodekastje
- Merklap van de St. Aloysiuschool
- Herinneringsbordje Koningin Emma 1858 – 1928
- Herinneringsbordje huwelijk Juliana – Bernhard
- Kasboeken (5x) Arbeid Adelt Tesselschade
- Geborduurde waszakken (2x)
- Geëmailleerd plaatje 'Gecontroleerd pert. nachtveiligheidsdienst'
- Hakblok en hakmes voor in de keuken
- Documenten over ruilverkaveling

- Zuidereind
- Origineel bericht over Ernst van Kempen
- Hemden, onderrokken en schortjes
- Ingelijste afbeelding boerderij van Paridon
- Schilderij brugwachterswoning Eembrugge
- Ingelijst merklapje
- Hoedendoos van G. Kleisen
- Handdoek 'Nederland herrezen, Nederland herbouwd'
- Merklapje

Dit is een foto van de tweede klas van De Springplank uit 1971. Heeft u herinneringen aan deze foto? En wilt u die herinneringen delen met de lezers van Baerne? Neem dan contact op met de redactie (redactiebaerne@euronet.nl)

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377
e-mail:
hist.kringbaerne@zonnet.nl
Internet:
www.home.zonnet.nl/
hist.kringbaerne

Ereleden

J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
H. Bronkhorst †
mr. C.C.M. Collard †
P.H. Kuijt-Smit

Voorzitter

T. Stein
Uytenbosch 22
3743 JD Baarn
tel. (035) 5420725

Algemeen Secretaris

J. Veldhuysen-Hogenaar
Pr.Hendriklaan 30
3743 KB Baarn
tel. (035) 5430479

Penningmeester

G.B. Roskamp-Nijenhuis
Spoorstraat 7
3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden

A.F.N. Mascini

tel. (035) 5426102
P.H. Feitz
tel. (035) 5414794

Werkgroep Oudheidkamer

Vacature
tel. (tijdelijk) (035) 5430479

Werkgroep Oude Begraafplaats

M. Karssemeijer
tel. (035) 5417922

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
De Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Baerne

A. Twigt
Stationsweg 51
3743 EM Baarn
tel. (035) 5415314

Ledenadministratie

H.J. Kroon
Drakenburgerweg 27
3741 GK Baarn
tel. (035) 5413001

Redactie Baerne

F.J. Booy
C. Roodnat
A. Twigt
C.L. de Zwart

**Bezoekadres en bezoektijden
Oudheidkamer**

Hoofdstraat 1 Baarn.
Ingang via de bibliotheek, lift naar
jeugdbibliotheek. Op woensdagen
van 14.00 tot 16.00 uur en op za-
terdagen van 11.00 tot 13.00 uur.
Voor informatie of een afspraak
kunt u tijdens openingsuren bellen
met (035) 5430377 of een e-mail
sturen: hist.kringbaerne@zonnet.nl

Contributie

Per adres: minimaal € 14,- per jaar

Verzendkosten buiten Baarn

Bij betaling van de contributie
a.u.b. uw vrijwillige bijdrage in de
verzendkosten overmaken.

Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop *Baerne*: € 2,50

Verkrijgbaar bij:

Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69,
Baarn en de VVV/ANWB, Brinkstraat
12, Baarn

E-mail redactie:

redactiebaerne@euronet.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveel-
voudigd en/of openbaar gemaakt door middel
van druk, fotokopie, microfilm of op welke
wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.
Het tijdschrift *Baerne* komt mede tot stand
door BakkerBaarn